

ТВОРЧІСТЬ А.П. СВИДНИЦЬКОГО В КОНТЕКСТІ ПОДІЛЬСЬКОГО ГОВОРУ

Українська літературна мова на всіх етапах розвитку перебувала у взаємозв'язках із говорами [5, 125]. Нову українську літературну мову творили письменники, які вносили в неї особливості рідних їм діалектів.

Важливим джерелом історичного вивчення подільських говірок є фольклорні та етнографічні записи з Поділля. Їхні риси частково відбиті в записах К.В. Шейковського, А.І. Димінського, І.М. Галька, К.В. Широцького, С.В. Руданського, А.П. Свидницького, В.М. Гнатюка, А.Г. Коціпінського, а також у художніх творах С.В. Руданського, А.П. Свидницького, М.М. Коцюбинського та ін.

Подільський говір – належить до волинсько-подільської групи південно-західного наріччя [6, 460], його риси відбито у творчості відомого українського письменника, етнографа, фольклориста, педагога А.П. Свидницького.

А.П. Свидницький відомий в українській літературі як представник шістдесятників XIX ст., автор етнографічних нарисів та оповідань, роману “Люборацькі”, поетичні твори письменника “Великдень у подолян”, “Конокради”, “Жебраки” (“Очерки из быта подолевских компрачиковосов”), “Пачковозы”, “Гаврусь і Катруся”, “Хоч з моста та в воду”, “Два упрямых” свідчать про глибоке знання А.П. Свидницьким життя, побуту та психології українського народу. Така обізнаність стосується насамперед подолян, серед яких він зростав.

Анатолій Патрикійович Свидницький народився 13 вересня 1834 р. у с. Маньківці Гайсинського повіту на Поділлі в патріархальній родині сільського священика. Дитинство майбутнього письменника минуло серед простих людей і було осяяне красою народних звичаїв і обрядів. Про свої враження від односельчан письменник згадував у фольклорно-етнографічній праці “Відьми, чарівниці й опирі...”: “Колись я мав щастя жити лице в лице з простим людом українським – колись і я був щасливий! ... Кожне словечко того часу незабутньо глибоко запало мені в душу, пройшло всю мою постать... То для мене школа правди і любові!” [7, 479].

Роки навчання у Крутянській бурсі (1843–1851) та Кам'янець-Подільській духовній семінарії (1851–1856) були важкими в житті письменника. Назваючи їх чорними, А.П. Свидницький детально змальовує бурсацький та семінарський періоди свого життя у романі “Люборацькі”.

У 1857 р. А.П. Свидницький став студентом Київського університету – спочатку медичного, а потім історико-філологічного факульте-

тів. Тут він близько зійшовся із представниками національно-свідомої студентської молоді, яка працювала за культурницькою громадською програмою: розповсюдження книжок-“метеликів”, відкриття недільних шкіл (за його участю в Києві було відкрито дві такі школи), популяризація української народної пісні. На жаль, закінчити університетський курс А.П. Свидницькому не вдалося. З 1860 р., склавши іспит на звання вчителя російської словесності, він повністю віддається вчителюванню в Миргородському повітовому училищі. Миргородський період письменника позначений також активною громадською працею. Це відкриття недільної школи, громадської бібліотеки, написання методичної розвідки “Вимова наша українська і потреби орфографування”. У Миргороді А.П. Свидницький написав роман “Люборацькі” (першу частину повністю, а другу завершував у м. Козелець). Тут він жваво цікавився фольклором та етнографією, що вилилося в написання фольклорно-етнографічних нарисів “Злий дух”, “Відьми, чарівниці й опирі, чи бо ж примхи і примхливі оповідання люду українського” та науково-етнографічного дослідження “Великдень у подолян”.

У 1862 р. через переслідування, пов’язані ще з київським періодом громадської діяльності, А.П. Свидницький був змушений покинути Миргород. Він оселився у Козельці, обійнявши посаду старшого помічника наглядача акцизних зборів Козелецько-Остерського округу Чернігівської губернії.

Перерва у творчому житті письменника впродовж 1863–1869 рр. була зумовлена наступом реакції (Валуєвський циркуляр) та особистими невдачами. Його творів не друкували (зокрема не було опубліковано роман “Люборацькі”), родинне життя не склалося.

У 1869 р. А.П. Свидницький переїжджає до Києва, де влаштовується помічником завідувача центрального архіву. Він налагоджує стосунки з П.П. Чубинським, І.Я. Рудченком, друкує свої оповідання та нариси в газетах “Одеській вѣстникъ” і “Кієвлянинъ”. Власне, це були останні твори письменника. 30 липня 1871 р. він помер. Похований на Байковому кладовищі.

Дослідження творчості письменника з кінця ХІХ ст. і до сьогодні пройшло кілька етапів свого розвитку. У різні часи відповідно до засадничих принципів певних літературознавчих напрямів та шкіл його оцінювали по-різному. Однак мову творів письменника майже не досліджували. Увага приділялася лише “Люборацьким”. В.Я. Герасименко лише побіжно згадує, що “повість написана в основному мовою подільської говірки” [2, 114]. Н.Й. Жук зауважує, що “чимало в мові автора та дійових осіб характерних для Поділля діалектних слів” [4, 115]. М.Є. Сиваченко у ґрунтовному дослідженні життєвого шляху, громадсько-політичної та літературної діяльності письменника відводить окремий розділ мові і стилю роману, де зазначає: “Пишучи свій роман «Люборацькі», Свидницький орієнтувався на живу народну мову, якою

розмовляло населення центру України. На мові роману водночас позначився чималий вплив південно-західного (подільського) діалекту, що було зумовлено самим життєвим матеріалом, прагненням автора надати творові місцевого подільського колориту, а героям – більшої реалістичної конкретності” [8, 288]. М.Є. Сиваченко розглядає мовний аспект у зв’язку із характеристикою дійових осіб та освітніх систем. Так, зросійщення уособлене в образах семінаристів та бурсаків, а засилля польської мови – вихованок шляхетських закладів.

Мета статті – з’ясувати, якою мірою відбилися говіркові явища в ідіостилі А.П. Свидницького. Матеріалом обрано неавторизований список роману “Люборацькі”, підготовлений учнями Свидницького (зберігається у відділі рукописів Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України [ф. 3, № 3663]), рукопис нарису “Відьми, чарівниці й опирі, чи то ж примхи і примхливі оповідання люду українського” (зберігається в Інституті рукописів Національної бібліотеки ім. В. Вернадського НАН України [ф. I, № 5046]), автографи народних оповідань “Проти сили не попреш; з чим родився з тим і вмреш” і “Недоколисана” (зберігаються у Бібліотеці Академії Наук м. Санкт-Петербург [ф. I. Рудченко, од. зб. 66, № 1285, № 1287]). Ми обрали матеріалом дослідження автографи тому, що тексти різних років видання подаються за сучасним правописом і виявити особливості мовної манери автора не завжди вдається, а також тому, що, як зауважує П.Ю. Гриценко, “едиція текстів часто стає дорогою втрат ... важливих, нерідко знакових рис ідіолекту, дорогою не до автора, а від нього. Змінити напрям руху може лише дослідження вихідних варіантів текстів – рукописів та авторизованих першодруків...” [2, 42].

Найголовніші фонетичні та граматичні особливості подільських говірок, відбиті в мовотворчості А.П. Свидницького:

1. Вставні приголосні [л], [н] після губних: *Камнянець, здоровля, голубляче, памнять, змякнути* тощо, наприклад: “Посередь города стоять въ *Камнянци* дома – одынь до другого попрылыпалы, ульця мизь нымы йде навхрест” [Люборацькі, Ч. 1, 237]!; “...такъ и лясне на *тимня*, тилькы брызкы пидуть” [Люборацькі, Ч. 2, 10]; “И я кажу, каже панотець. Луче нехай вже дытына такъ перемучытця; а додому прыіде, то виджыветця, анижь мають низащо *здоровля* видняты” [Люборацькі, Ч. 1, 62]; “...и съ тогожь часу, каже, почала вона й до *здоровля* повертатися” [Відьми, 67]; “І могоричъ ёму в пельку не лізе, що пили за її *здоровля*” [Недоколисана, 16]; “...и на кинци гудзь, якъ *голубляче* яйце” [Люборацькі, Ч. 1, 129]; “На запічку пірря деруть, середь хати *соломняникъ* плететця” [Відьми, 2]; “старий-старезний чоловікъ – ще першу унію *запамнятавъ*, и розказуе, було, про козаківъ, про гетьманщину” [Відьми, 11]; “...знайшовъ псаломъ знакомий, що

¹ Тут і далі цитуємо за автографами творів, зберігаючи правопис автора. У дужках зазначаємо назву твору та сторінку.

на *памнять* уже затвердивь...” [Відьми, 14]; “Якъ поколисали Марусю такъ шось зъ місяць, чи шо, то вона і змякла, як віскъ від вогню” [Недоколисана, 11]; “Спасибі! Спасибі за памнять! Сідай лишъ” [Недоколисана, 4]; “Нащо мняти шовки! Въ сорочці впівъють тебе, голубко моя” [Недоколисана, 8]. Однак зауважимо, що у словах *здоровля* та *голубяче* вставний [л] уживається непослідовно: *здоровья* – “Выпьемъ же теперь, за *здоровья* Антонія” [Люборацькі, Ч. 1, 317], “...ийзіли вони літа моі! І мое *здоровье!*” [Відьми, 2]; *голубяче* – “А ыноди и зъ выщого плѣндра, наче *голубяче* яйце, такъ и лясне на тямня, тилькы брызкы пидуть” [Люборацькі, Ч. 2, 10].

2. Протетичний [г] перед голосним: *гинчий* (інший), *відгучу* (дериват від лексеми *учити*), *Гумань* (Умань): “Коло *Гумани*, чы луче – в *Гуманицини*, и було и е сельце – хочъ бы й Солодькамы ёго назвати” [Люборацькі, Ч. 1, 1]; “Може колись *гинчим* часомъ и те докупи зведу – не знаю” [Відьми, 5].

3. Твердість приголосного [р]: *зорамы*, зъ *вівтара*, *опира*, до ёго *мірана*, *трохъ*, *підрадь*, *примірали*, *викурувавъ* небіжчика, *ратуйте*, *сваратця*, *посваруетця*, *трасовина*, на *вечеру*, *оруть*, съ *трама* тощо, наприклад: “Тоди молодыци въ ростечъ, и на ихъ мисце прыйшлы чоловикоы паниматокъ *ратувати*” [Люборацькі, Ч. 2, 139]; “А в хаті Маруся *гарачку* поре, аж по́ти ллютця, ввесь двір до гори дномъ поставила, розходившись” [Недоколисана, 3]; “Забравъ дурний Іванъ дзвоники за всіхъ *трохъ* і прійшовъ додому, вилізъ на пічъ тай сидить, ще й за гостинці споминаетця” [Відьми..., 17]; “Отъ, для взору, живъ собі панъ в селі, якъ чашечка въ меду, ні *гора*, ні біди не знавъ, а бувъ собі паничъ [Проти сили, 1].

4. Форма родового відмінка множини іменників жіночого роду І відміни на **-ів**: *сестрів*, *ночів*, *оповіданнівъ*, *жабівъ*, *школівъ*, *войнівъ* тощо: “Гей! дивчата! сказала паниматка панянкамъ, якъ ото пійшла въ валькирь, регочучись, – вона ажъ до *сестрив* прійшла, – гей! дивчата! каже, прислав вамъ владыка богослова” [Люборацькі, Ч. 1, 347]; “Чи то я мало *войнівъ* відбувъ, шоб безъ рани обійтися!” [Відьми, 34].

5. Відсутність подвоєних приголосних в іменниках середнього роду II відміни: *дівуваня*, *вбраня*, *каміня*, *волося*, *йменя*, *ріля*, *житя* тощо, наприклад: “А въ жинокъ не збуває до розмовы: то *дівуваня* згадають, то се, то те, то про лыху долю ненаговорятця – и ще добре, якъ скинчатъ на спивахъ, а то й до плачу неразъ доходе” [Люборацькі, Ч. 1, 8]; “Та старый нагадавъ биле лычко та *вбраня*, то піддавъ дивчыні матеріялу і на скілька сутокъ думаты” [Люборацькі, Ч. 1, 20]; “Ажъ отъ побигла черезъ подвірря въ зеленимъ *убрани*” [Люборацькі, Ч. 2, 75]; “Доливка *каминямъ* выложена, плитымы – и до даху такъ високо видъ земли, шо торкны чоботомъ, то такъ и пиде якыйсь голось – не луна, а задзвеныть – тр-р-р’!” [Люборацькі, Ч. 1, 42]; “А вінъ все перебиравъ и вибравъ таке лихо, шо й *каміня* вгризе” [Проти сили, 2]; “Черезъ кілька-часъ панна сватáча виглядае – причипурилась, при-

бралась, всякого ф́анта на себе начіпляла, *бразкотиня* понавішувала” [Недоколисана, 5]; “Далій почали хлопці вговоряти, що якь не буде їсти, то пан казав *залива́ня* зробити” [Недоколисана, 10]; “А я, то поки *житя* мого, слухатиму тебе, як Божого гласу” [Недоколисана, 17]. Спостерігаємо непослідовність у написанні подвоєних в самій тій лексемі: *брата* – *браття* (*братте*), *вбрана* (*убрана*) – *убранне*, *насланя* – *насланне*, *термітя* – *термітте*, *заливаня* – *заливання* тощо.

6. Прикметниково-прислівниковий суфікс **-ійш-** для вираження вищого та найвищого ступенів порівняння замість суфікса **-іш-**: *мізернійший*, *чистійше*, *яснійші*, *смілівійший*, *зручнійше*, *розумнійші*, *потихійшае*, *друднійшь* (трудніше), *голосніше*, наприклад: “Говоры! дурна! озвалась паниматка. Вже ты не *розумнійший* за мого покійного татуня; а воны, було, все росказують, що такь и такь діятететця, якь зблыжытця страшный судъ” [Люборацькі, Ч. 1, 93]; “И пань *повеселійшаавъ*, и паня инкша ходить, а шо слуги, якь випровадили панну – чи то бакъ молоду паню за обійстя, то ажъ перехрестились” [Недоколисана, 6]; “Пройшло дві неділі чи що, Маруся почала *голоснійше* говорити, далій то крикне, то стукне, то ногою тупне” [Недоколисана, 7]; “...и місяць не такий бувъ – теперъ наче *мізернійший*, наче замлівъ, и небо *чистійше* видавалось и зори *яснійші* – а люди! то янголі проти того, шо довелось спізнати...” [Відьми, 1].

7. Дієприкметниковий суфікс **-ан-** у віддієслівних прикметниках замість суфікса **-ен-**: *стрижаний*, *голяний*, *поколяний*, *по смоляний*, *посоляний*, *обгороджаний*, *зліпляна*, *роспаляний*, *заджумляний* тощо: “...давнійшымы часамы прычеть бувъ *стрыжаний* та *голяный*, і зодягалысь, хто якь мигъ...” [Люборацькі, Ч. 1, 15]; “Идучы въ мисто видъ Кодымы то-шо-сь полудня, якь вже доижджаты до жьдивськыхъ домивъ, по праву руку стоить церква миська, а по ливу далеко відъ дороги, внызь за пустымъ городом, двирь, чоломъ проты горы, зъ рундукомъ, и передь дворомъ великый пляць, штакетамы *обгороджаний*” [Люборацькі, Ч. 1, 54]; “Це-бъ-то мавъ буты за хурмана, та тилько батигъ державъ у руци – колысь цей батигъ бувъ и *посмоляный*, а теперъ вже давно облизъ, ажъ рудый, та товстый такый!” [Люборацькі, Ч. 1, 29]; “...самъ нехай зостанетця въ церкві за дверима и дивитця крізь той *поколяний* папірець... [Відьми, 48]; “...дякъ вьетця, якь व्यюнь *посоляний*...” [Відьми, 40]; “Далі й це перестало, наче той двіръ *заджумляний* стоить” [Недоколисана, 3].

8. Приголосні [д], [т], [з], [с] та звукосполука [ст], як відомо, вже в найдавніші часи переходили у відповідні шиплячі: [д] → [дж]; [т] → [ч]; [з] → [ж]; [с] → [ш]; [ст] → [шч]. Ці рефлексии зберігаються в сучасній українській мові, зокрема в літературній і в багатьох говорах: *ходжу*, *прошу*, *ненавиджу* тощо. У романі А. Свидницького “Люборацькі” дієслівні форми 1-ої особи однини теперішнього часу дієслів II дієвідміни подано без чергування [д], [т], [з], [с] з відповідними

шиплячими, як і в більшості південно-східних говорів, а також деяких південно-західних, наприклад: *ходю, попросю, вчистю, зненавидю*: “А що паниматиночко, каже, и вамъ лыхо, и въ мене не тыхо; прытопчимъ же биду кляту черевыкамы. Бо й я въ черевыкахъ же *ходю*” [Люборацькі, Ч. 1, 223]; “Зъ попа була людына добра, то чы сказавъ що, чы ни, а зодягся въ рясу – знакъ, що панотець до двора йде за диломъ – и каже: пійду, *попросю*, а білшъ не могу” [Люборацькі, Ч. 1, 122]; “Е! почавъ Антосё зъ гнивомъ и пидсчочывъ з кулакамы: давай, бо такъ и вчистю” [Люборацькі, Ч. 1, 87]; “Йдучы спаты, Мася думала соби: мабуть я, хочъ и запанію, а не буду погорджаты простымы дивчатамы. Вони таки добри!.. А може й буду; може вони добри тилько теперь, якъ я не панюча; а якъ запанію, то злукавіють, якъ Ганна каже, и я ихъ *зненавидю*. Богъ ёго зна, що то буде” [Люборацькі, Ч. 1, 108]. В інших рукописах таких форм ми не знаходимо, але вже натрапляємо на літературні варіанти (“Не *пуцу*, озвавсь пан, бо ти, можи, и ще вийдешъ недоколисана, тоді що?”) або ж на форми типу *хожу, сижу*, де чергування відбулося, але фонему /дж/ заступає фонема /ж/, що характерно для полтавських, південнокиївських і середньочеркаських говірок [1, 71–72] (“Вернувшись до хати, вже більше не сідавъ, а ставъ коло комина грітись, и не *звозжу* очей съ покійника” [Відьми, 18]; “*Вхожу* до хати, молодиця, якъ ягідка, діжу місить, повна, хороша, шо куди!” [Відьми, 65].

9. Форми 3-ої ос. одн. теп. часу на **-ть** були живими формами мови східних слов'ян найдавнішого періоду. Їх фіксують усі найдавніші давньоукраїнські пам'ятки, як перекладні, так і оригінальні. Це закінчення збереглося в більшості говірок української мови, а також у літературній українській мові, однак лише у II дієвідміні. У багатьох південно-західних говірках, зокрема подільських, і дотепер широкоживані форми 3-ої ос. одн. теп. часу дієслів II дієвідміни на **-е** замість **-ить**. Спостережено такі форми і в романі: *висе* – “Прийде маты съ поля, всюды справно: понагудовувано, понаповано, начыннтя перемыте, и мыскы въ мысныку, ложкы въ горшку за комыномъ, горшки на полыци, а що не змыстылось, на тыну по килкахъ проти сонця *висе*” [Люборацькі, Ч. 1, 21]; *робе* – “Якъ бы за годинку передъ цымъ Мася побачыла, що хто *робе* таки штуку, сама просміяла бь, а теперь ось-якъ!” [Люборацькі, Ч. 1, 24]; *молоте* – “Хай же старшый *молоте*, а мы подывимось на двирь, чы не иде друга пидвода” [Люборацькі, Ч. 1, 75]; *говоре* – “А! лыха моя годына! ото изда! *говоре* зъ досадою та жінка” [Люборацькі, Ч. 1, 130]; *доносе, любе* – “Та ще й *доносе*, додавъ ёго сынъ. Иноди ще й пидбреше. То смотрытель и *любe* иі” [Люборацькі, Ч. 1, 62]; *душе* – “Не курить тутъ, шепче ёму Антосё, и на пивъ-голосу: вы ж знаете, що мене *душе*” [Люборацькі, Ч. 2, 52]; *дзвоне* – “Отъ дзвинокъ и перестает калататы, а вже *дзвоне* – бо залатаный” [Люборацькі, Ч. 1, 70]; *входе* – “Якъ *входе* чоловикъ и дае письмо старшому” [Люборацькі, Ч. 1, 74]; *злеме, вкороте* – “Повие витерь, замете снигомъ, колы ще яка товарына не

зламе, не вкороте вику” [Люборацькі, Ч. 1, 79]. Спорадично такі форми трапляються в оповіданнях: “И всімъ дивно, шо вона такъ красно бавитця; и весь двір навшпинячки *ходе*” [Недоколисана, 14]. Однак у нарисі “Відьми, чарівниці й опирі”, що написаний приблизно в той самий час, що й роман “Люборацькі”, таких форм не зафіксовано.

10. В автографах спостережено форми типу перфекта (дієприкметника): “Каже мій пипъ, що вміе, а я неписьменна. В церкві читавъ, сама *чула-мъ*” [Люборацькі, Ч. 1, 59]; “Чи вы вже готови? – пыта Люборацької. – Пождить, чи не *забула мъ* чого, – видказала вона” [Люборацькі, Ч. 1, 57]; “Пять пнивъ пасики, озвалася паниматка. Тепер крипысь; самъ того *хтив-эсь*. Що бъ то було мене послухаты!” [Люборацькі, Ч. 1, 186–187]; “А чого жъ такъ звысока на насъ *позыравъ-эсь?*” [Люборацькі, Ч. 1, 120]; “Що? *найшла-сь* до сподобы? пытавъ панъ Хрузыни, якъ новобранцивъ на зборню видвели” [Люборацькі, Ч. 1, 115]; “И паниматка була коло шаровильныка, а панотець збыравсь сино косыты и пишовъ коляндаръ почитаты, якъ *бачылисьмо*” [Люборацькі, Ч. 1, 14–15]; “Я жъ казала не дивись! Не *послухала еси*, то вибачай. Тимъ и скінчилася наука” [Відьми, 38]; “Та шобъ не *чула еси* не лякайся – воно все минетця” [Відьми, 37]; “*Мали-бисъте* хлібъ шо й другого бъ запомогли, а такъ самі топчите чужі пороги” [Відьми, 69]; “Бачивши, що нічого не помагае, батько й плонувъ: цуръ тобі! пекъ тобі! вже *не маленька еси*, сама шукай світові ладу” [Недоколисана, 1]; “...бо, мабуть, *уже заскльівъ еси* до тристенного изъ своєю жіночкою” [Недоколисана, 13].

11. Відзначено наявність флексії **-и** замість **-і** у формі родового відмінка однини іменників III відміни: *соли* – “А попы народъ учтывый – куды! нікому не жалують *хлиба-соли*” [Люборацькі, Ч. 1, 99]; *смерти* – “А серце такъ дрибненько та любенько типочытця, шо бодай и до *смерты*, то не жалкувавъ бы” [Люборацькі, Ч. 2, 74]; “Въ мене ще, та, мабуть и до *смерти* не скину” [Недоколисана, 4]; “...то замість *веселости*, серце розриваетця, шо сплодили таке диво собі на лихо, людямъ на наругу” [Недоколисана, 3].

12. Форми слів: *гоірок* – “Ніхто не бачывъ, як о. Гервасый вже на цей разъ вертався зъ двору – чи смутный, чи веселый; а за нымъ два дворякы йшло: одынъ нись кошыкъ зъ *гоіркамы*, дыню и кавунъ, а другый пляшку вына и дви рому доброго” [Люборацькі, Ч. 1, 34–35]; “Настало літечко. ...ягоди вже паліють и перший вязъ пійшовъ на *гоіркахъ*” [Недоколисана, 12]; *коляндар* – “Це діялось саме пидъ косовицю, то мовъ бы панотецивъ треа було знаты, чи не вищуе *коляндаръ* дощу, шобъ сино не билылось, якъ то кажутъ, жартуючы, колы дощъ пере покосы” [Люборацькі, Ч. 1, 7]; *станя* – “Проты воритъ на-впоперекъ якыйсь забудынокъ... Це *станя*, маштарня, дроварня и комора пидъ однимъ дахомъ...” [Люборацькі, Ч. 1, 54]; *березозоль* – Сидить панъ, дитину колише. А на-дворі ажъ духъ радуецця: прийшовъ *березозоль* и весну за собою привізъ [Проти сили, 2].

Отже, короткий огляд діалектних рис дає підстави стверджувати: 1) основною діалектною базою для мови письменника послугував подільський говір південно-західного наріччя; 2) “мовою подільської говірки” написані не лише “Люборацькі”, а й фольклорно-етнографічні праці письменника, зокрема нарис “Відьми, чарівниці й опирі” та народні оповідання; 3) автографи письменника, у яких спостерігаємо діалектні риси, залишаються надзвичайно важливими для вивчення його ідіолекту, оскільки у творах опублікованих значно пізніше, ці риси знівельовано; 4) вивчення мови творів А.П. Свидницького за рукописною спадщиною, а не за текстами різних років видання, дозволяє розширити перелік мовних особливостей, поданих у працях з історії української літературної мови.

1. *Бевзенко С.П.* Українська діалектологія. К. 1980.
2. *Герасименко В.Я.* Анатолій Свидницький. Літературний портрет. К. 1959.
3. *Гриценко П.Ю.* Ідіолект і текст // Лінгвостилістика: об’єкт – стиль, мета – оцінка: зб. наук. пр., присв. 70-річчю від дня народж. проф. С.Я. Єрмоленко. К. 2007.
4. *Жук Н.Й.* Анатолій Свидницький: Нарис життя і творчості. К. 1987.
5. *Матвіяс І.Г.* Вплив говорів на українську літературну мову // Діалектна мова: сучасний стан і динаміка в часі. До 100-річчя професора Ф.Т. Жилка. Тези доп. Міжнар. наук. конф. (5–7 березня 2008 р., Київ). К. 2008.
6. *Прилипо Н.П.* Подільський говір // Українська мова. Енциклопедія. К. 2000.
7. *Свидницький А.П.* Люборацькі. Оповідання. Нариси та статті / Упоряд. Р. Мовчан. К. 2006.
8. *Сиваченко М.С.* Анатолій Свидницький і зародження соціального роману в українській літературі. К. 1962.

Люборацькі	Неавторизований список роману “Люборацькі”; зберігається у відділі рукописів Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України [ф. 3, № 3663].
Відьми	Рукопис нарису “Відьми, чарівниці й опирі, чи то ж примхи і примхливі оповідання люду українського”; зберігається в Інституті рукописів Національної бібліотеки ім. В. Вернадського НАН України [ф. I, № 5046].
Проти сили	Автограф народного оповідання “Проти сили не попреш; з чим родився з тим і вмреш”; зберігається в Бібліотеці Академії наук м. Санкт-Петербург [ф. I. Рудченка, од. зб. 66, № 1285].
Недоколисана	Автограф народного оповідання “Недоколисана”; зберігається в Бібліотеці Академії наук м. Санкт-Петербург [ф. I. Рудченка, од. зб. 66, № 1287].

The Legacy of A.P. Swydnyskiy in the Context of Podillia Dialects

One of the informant sources of historical investigation of Podillia dialects is folklore and ethnographic texts from Podillia as well as literary works of by S.V. Rudanskyi, A.P. Svydnyskiy, M.M. Kotsiubynskyi and etc. The paper describes the main phonetic, derivational, morphological parameters of Podillia dialects that can be found in works of A.P. Svydnyskiy.

Key words: Anatolii Swydnyskiy, Podillia dialects.